

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:

Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$ an
9 cor. $\frac{1}{4}$ 4-50 fil.

☐ ☐

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
 $\frac{1}{2}$ an 12 cor. $\frac{1}{4}$ an
6 coroane.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

☐ ☐

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirii”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Criza bisericească din Bucovina.

Intr'o scurtă notiță am remarcat și noi criza, de care suferă biserica ortodoxă română din Bucovina. Am spus, că rutenii au provocat acum lupta pe față în biserică și intenționează să pună mâna pe cârja mitropolitană și prin ea pe toate fondurile și averile bisericii românești din Bucovina. Ruteanul Manastersky a fost numit arhimandrit cu scaun și astfel e numai chestie de timp până îl vom vedea și mitropolit în Cernăuț și cap văzut al bisericii ortodoxe naționale românești.

Decadența la care a ajuns prin aceasta biserica românească din Bucovina e pentru marele public neexplicabilă, căci doar Biserica bucovineană e curat românească, și fondurile din cari se susțin așezămintele ei și se salarizează preoții, sunt averile mănăstirești de pe vremuri — avere așadară curat românească.

Cum însă în Austria politica pan-germană a dat faliment pe întregă linia, politicianismul vienez a căutat alt razim, pentru scopurile sale și l-a aflat în vechiul sistem de guvernare: Divide et impera. Asupra românilor din Bucovina deci a slobozit puhoiul rutean și jidovesc, cari apoi au distrus nu numai economicește pe românii de acolo, dar au corupt moralul public și au impestrițat țara, încât cu greu vei mai cunoaște în heloții de azi pe mândrii viteji ai lui Ștefan cel mare de odinioară. Pe tema omogenității confesionale s'au vârat între zidurile bisericii ortodoxe românești rutenii, și îndatăce s'au văzut în număr corespunzător acolo, au pretins drepturi și și-au cerut partea lor în administrație și la averea bisericească. Românii au pierdut tot mai mult terenul de sub picioare, au cedat mereu rutenilor, pânăce azi au ajuns aceia în situație, ca să

pună piciorul pe grumazul lor și mânilor pe fondurile și averile bisericești românești.

Politica nemțască nu s'a mărginit la aceste măsuri de corcire, ci în aceeași vreme a menajat pe conducătorii poporului românesc bucovinean și i-a instrăinat pe deantregul dela aspirațiile poporului. Salarizarea preoților, funcționarismul intelectualilor și-a avut roadele sale. Astăzi în Bucovina nu este opinie publică românească și nici o lovitură cum e cea de acum, nu e capabilă să închege rândurile conducătorilor bucovineni.

Imi aduc aminte, că regele Carol a cercetat acum câțiva ani aceste locuri istorice și cu duioase tradiții și între mulți delegați și onorațiori câți l'au întimpinat, a fost și o nobilă porodiță dintr'un vechiu neam de oameni, un oarecare baron *Mustatza*. Regele Carol înviorat de împrejurarea, că are în față pe o descendență atât de nobilă românească, l'a agrăit românește, la ce nobilul baron a rămas de tot neplăcut atins, apoi a zis: *Majestät, wir sind hier deutsch erzogen* — Maiestate, noi suntem aici crescuți nemțește.

Aceste elocvente vorbe ale baronului Mustatza se pot aplica la întregă inteligența românească bucovineană. Afară de unele cuvioase excepții se poate zice că e nemțită cu desăvârșire. Doar nicăiri nu a fost atât de dezastruoasă pentru intelectualii unui popor cultura germană, ca la românii din Bucovina. Cei mai independenți materialicește dacă mai știu românește, în sentiment și aspirații sunt deutsch gesinnt, ceialalți în slujbe de stat și provinciale fiind, sunt cu atât mai mult instrăinați. Iar clerul bucovinean își păstrează graiul cel mult pentru altarul, pe urma căruia trăiește, încolo e instrăinat și el, și îi place se paradeze cu cultura și cunoștințele lui germane. Vieța de stat, slujbele și lefurile, dotația deosebită

a clerului așadară și-au avut efectele sale în cursul vremii. Inteligența și clerul bucovinean român s'a despărțit definitiv de poporul, ce rămasă cu sufletul, averea, aspirațiile sale pradă străinilor. Intre astfel de împrejurări guvernul din Viena și locotenența din Cernăuți își făcea membrele, cum vrea. A trebuit o mare dosă de indolență și o totală inconștiență ori reacredință, ca să-ți crești pe cap în biserică proprie, cu banul și bunurile tale, pe rutenii venitori pe titlul, că sunt ortodoxi și ei. Numai o turmă total aservită a putut privi cu mânilor încrucișate la guvernul din Viena, cum văra unul după altul pe rutenii în forțărețele naționale ale poporului din Bucovina.

În acest hal a ajuns acum biserica ortodoxă națională din Bucovina. De națională ce e, mai trăim să vedem cum rutenizează în massă pe românii bucovineni prin școală și biserică, cu ajutorul fondurilor religioase românești. Și pe urma acestei lovituri, nici nu vedem pornindu-se aceea grandioasă protestare, care cel puțin să rămână ca document a unei conștiinți clare naționale. Intelectualii trec indiferenți pe lângă țipetul clerului, și par' că nici nu prea înțeleg, la ce strigă, când este dotat atât de bine.

Iar poporul de rând își face cursul obișnuit al acestei scurte vieți pământene. Părăsit de intelectuali, cercetat numai strict în cadrele slujbei de preoți, înșelat de jidani și desmoștenit de ruteni, el nu multe mai are de a căuta pe acest pământ.

Când guvernul vienez atât de puțin a taxat valoarea poporului românesc din Bucovina, încât s'a pretat la astfel de dispoziții, nu e greu de ghicit, că vor urma alte surprinderi și mai dureroase pentru românii de acolo. Batăr dacă aceste ar trezi opinia publică bucovineană la cruda realitate, ca să vadă limpede, cât plătește dragostea străinului!

Și e pentru întreg neamul românesc o mare învățătură, că cel ce se razimă pe străin, pe umbră se razimă. Nu vom căpăta nici odată nimic dela stăpânitori, nici favoruri, nici drepturi, nici apărare, ci toți se vor năzui să ne destrame, să ne spargă rândurile, să ne vulnereze, unde suntem mai slabi. Singura noastră mântuire și aici și în Bucovina și airea e constiința limpede a unei mari datorii, de a ne strânge rândurile și a ne cunoaște interesele.

Nu cel slab, desolat, ticăloșit, desmoștenit și vândut va fi respectat cândva în viața de stat, ci cel puternic, bineorganizat, conștient și disciplinat.

Aceste calicative i-au lipsit până acum clerului și inteligenței din Bucovina. Numirea lui Manastersky îi va readuce la realitate și vor căuta să se incopcieze de popor și aspirațiile aceluia, ca prin el să devină puternici și capabili ași apăra legea și moșia.

Părechea prințiară română s'a prezintat ieri la Monarhul nostru în Viena, spre a-l cerceta.

Proiectul despre reforma legii de presă. D. Ministru de justiție Balogh a prezintat în ședința de Sâmbătă a camerei proiectul relativ la reforma legii de presă. Proiectul, în forma prezentată, constituie o adevărată primejdie pentru libertatea de presă, garantată prin legile liberale din 1848, s'au ținut o mulțime de întruniri în

aceasta chestie, cari au protestat împotriva restricțiunii, ce vrea să se aducă presei. Luni s'au întrunit delegații sindicatului presei din Budapesta, cari după o discuție aprinsă au hotărât unanim: să lupte cu toate armele împotriva acestui proiect vătămător, al guvernului Tisza.

Proiectul are dispoziții speciale pentru reglementarea presei naționaliste și socialiste.

Indată ce vom avea proiectul întreg ne vom ocupa cu el, pe larg.

Societatea pentru fond de teatru român.

Raportul secretarului literar.

Am fost ales în nou instituitul post de „secretar literar” al societății, în ziua de 6/19 Noembrie 1912, în a doua ședință a adunării generale din Brașov. Se împlinesc 11 luni de când ocup acest post și viu să raportez On. comitet despre activitatea mea din lunile acestea, cu firma convingere că voi fi ascultat cu aceeași bunăvoință, cred, meritată din partea On. comitet de care am avut fericirea să mă bucur în decursul timpului.

Am înaintat On. comitet, înainte de a fi ales, un „Raport” despre cum credeam în luna Mai 1912, că s'ar putea desvolta o vitioare activitate a societății și mi s'a dat, mai cu seamă în urma acestui „Raport”, puțința să ocup noul meu post. Ar fi lucru inutil să public în extenso, din nou, acest „Raport”, voi trece în revistă însă, pe scurt, ceea ce promiteam să îndeplinesc într'un eventual post oferit mie și voi motiva pașii întreprinși până acum, ca să îmi justific întregă ținuta mea de astăzi.

Mai întâi și mai întâi ceream o legă-

tură mult mai strânsă cu viața dramatică din România. Pledam mai apoi pentru răspândirea de broșuri volante cu conținut din domeniul problemelor teatrului dela noi. Ceream o activitate paralelă, în favorul teatrului, în jurnalistică noastră. Pledam pentru înființarea unei reviste speciale în serviciul intereselor noastre. Arătăm utilitatea unui canon de piese alese, folosul conferențelor, al unei bibliografii teatrale române, al unei biblioteci a societății, care să se deoalțe cu timpul într'o instituție culturală (de editură și de librărie) de prima ordine. Atrăgeam atenția asupra unei „biblioteci teatrale” bine conduse, asupra reprezentațiilor la școlile noastre medii și a „teatrului în natură”. Sfârșeam insistând asupra unui post contemplat de mine astfel, cu agendele acestea, post, care n'avea să fie identic cu postul de director artistic, ci ar fi pe aceiași treaptă de gradatie, pentru pregătirea terenului potrivit spre o dezvoltare sănătoasă a întregii mișcări teatrale. Acestea au fost, pe scurt, desideratele mele. În urma acestor orizonturi, arătate DV., am și fost ales. Dați postului acestuia numirea de „dramaturg”, de „lector literar”, de „secretar literar”, cum l'ați numit DV., puțin importă numirea — e vorba să se afle la noi, prilejuri de activitate culturală pe terenul acesta.

Primul meu pas a fost publicarea unui apel, în care rugam „comitetele filiale” existente, respective pe secretarii și presidenții lor, să-mi dea lămuririle necesare privitoare la starea actuală a filialelor. Voiam să știu câți membri avem, de ce categorie sunt, dacă s'au ținut adunări generale, dacă se strâng banii la băncile locale sau la „Albina”, dacă există trupe de diletanți și câte și unde, ce joacă și cu câți ascultători (aproximativ) — apoi rugam filialele de informații despre sălile existente, despre condițiile de

FOIȚA.

Despărțire.

„Indreaptă-mi' pe drumurile vieții
Spre tot ce-i bun, spre tot ce-i nobil, Doamne,
Dă-i din comoara ta cea nesfârșită
Răsplată celor șasprezece toamne.

Și-n fiecare zi atâtea clipe
Inveșmântate-n haină de noroc
Câți stropi de rouă rîd în zori de ziua
În strălucirea soarelui de foc...”

„Măicută dragă, dulce cântă merii
...E-un cântec satul nostru... fermecat
S'aude glasul doinei ce să stânge
Târziu, târziu... când doarme ntregul sat.

O zi măcar să stau la casa noastră,
Mi-așa de greu să plec în țări străine...
...Măicută ... eu ... mă duc ... dar bucuria ...
Ea ... nu ... o nu ... ea nu vine cu mine”
Ovidiu Hulea.

Păreri despre originea omului.

(Continuare și fine.)

4. Deosebiri fizice și intelectuale,

Dar cu toate asemănările ce există între fizicul omului și a moimei, găsim și

greutăți, cari nu se pot explica în favorul lui Häckel. De ex.: Mâna omului e o construcție cu totul deosebită de membrele animale, respective a moimelor. Degetul cel mare a mâinei, se poate mișca astfel, încât e capabil să se unească cu fieștecare din cele 4 degete, pentru a prinde ceva. La moimă asta nu există. Häckel referitor la proprietatea aceasta zice: Ce privește picioarele nu-i deosebire esențială între moimă și om. Deoarece copii în lunile prime ale etății tot atât de bine pot prinde obiectele cu „mânile posterioare”, ca și cu celea anterioare.

Gerland răspunde: Adevărat în lunile prime tot așa prind copii de bine cu picioarele, ca și cu mâinile, pentru că din capul locului nu prind. Așadară nu stă nici aserțiunea, că picioarele copiilor ar fi asemenea cu a moimelor.

Iar ce privește deosebirea între volumul căpăținei omenești și a moimelor e foarte mare. Topinard ne dă următoarea tabelă:

Volumul căpăținei în centimetri cubici	
Bărbat european, număr rotund,	1500
Gorila bărbătuș	531
Gorila femeieșcă	472
Orangutan bărbătuș	439
Șimpanz bărbătuș	421
Leu	421
Urs	265
Pore sălbatic	207

Berbece 150

Observăm că volumul căpăținei, să tot mărește în șirul animalelor, dar ajungând la om, face o săritură enormă. La ce i-am da alte explicații. Gorila e foarte mare, după trupul ei ar trebui să aibă volumul craniului cu mult mai mare decât omul.

Dat fiind, că sediul inteligenței sunt creerii să vedem ce deosebire e întregreutatea creierului omeneș și al moimelor.

Anglezi bărbați	1427	grame
Francezi	1334	”
Nemți	1382	”
Austro-ungari	1342	”
Negru african	1238	”
Gorila	425-19	”
Așadară o deosebire colosală.		

Ce privește unghiul lui Camper, la om face 72°, pânăce la șimpanz abia numai 38°6'.

Și numai datele acestea ar putea să ne dovedească faptul că între om și moime nu există nici o legătură de înrudire. Unde lăsăm apoi viața intelectuală? Häckel zice, că deosebirea intelectuală între moimă și om, e numai după cvantitate, dar nu și după calitate, fără îndoială zice Topinard, în urma inteligenței sale omul ocupă locul prim între toate viețuitoarele. Omul e ființă morală și socială. „Subscriu — zice Darwin — părerea aceloră, cari susțin că dintre toate deosebirile dintre om și animal locul prim îl ocupă simțul moral, adecă conștiința”. Să se mai adaugă, că nu-i trib

reprezentatie, despre statutele eventualelor societăți de diletanți sau societăți corale. In luna Decembrie 1912 am trimis acest circular, tipărit, care trebuia numai completat, la 63 de „comitete filiale“. Rezultatul a fost: 16 răspunsuri, cu toate că am făcut toate favorurile posibile, ca adresanții să aibă ușurință la răspunsurile lor. Boala aceasta a indolenței este veche la noi — de ea suferă și „Asociațiunea“ noastră — ne-o pot dovedi rapoartele și spusele funcționarilor ei.

Având situația aceasta defavorabilă, mi-am pus întrebarea: cum vom putea aduce viață în filialele noastre? A te mulțumi cu starea dureroasă a lucrurilor și a da din umeri — pasiv — cred că nu este o ținută vrednică de un bărbat.

Am vrut să aduc viața în filialele noastre, mergând la fața locului, interesându-mă de referințele locale, încasând bani ca taxe de înscriere, încălzind prin conferențe din domeniul teatrului și din domenii apropiate, imprăștiind broșuri și reviste de specialitate și pregătind astfel atmosfera pentru o adevărată viață teatrală, conștientă — ținta finală a societății noastre.

In pornirea aceasta a mea am fost împiedecat de un mare inconvenient, încât mărturisesc sincer, că cele prestate sunt numai o frântură din ce am dorit să dau.

Inainte de toate: trecem printr'un timp de criză economică foarte mare. Nu numai criza economică, dar și intemperiiile naturii, ape mari, potopuri, au adus multe localități aproape la sapa de lemn. Cu ce inimă te poți duce în asemenea împrejurări la oameni în casă, ca să-i rogi să te sprijinească într'o acțiune, care ori cât de ideală este, totuși, stă în rândul al doilea, după grija de ziua de mâine?

de sălbatici fie cât de neștiutori și rătăciți să nu aibă vre o religioasă oarecare.

S'a observat ca în nopțile răcoroase moimelile să adună în jurul focului să se încălzască, dar că ar pune vre-un vreasc pe foc, ori l'ar ațîța încă nu a văzut-o nime. Omul are minte, pricepere, până când animalele lucră în urma instinctului. Omul toate trebuie să le învețe, până când animalul în urma instinctului tocmai așa trăiește ca și părinții săi. Omul înaintează, are istorie, animalele trăesc tot aceeași viață și astăzi ca și pe vremea edificării piramidelor egiptene.

Ce privește vorbirea, iarăși e monopolul omului. Părerea lui Topinard, că moimelile ar ținea adunări, când una dintre ele ar vorbi câte un ceas de vreme — să ține în sfera fabulelor. Renan spune, că „omul nici odată nu a fost mut. Gândirea și cuvântul sau născut de odată cu omul“.

Animalul simțește și sbiară, omul se cugetă și vorbește, iată deosebirea colosală, care nu o poate delătura sofistăria hăckeliștilor. Cu toate obiecțiunile cari sunt cu mult mai multe decât celea arătate ei totuși susțin originea omului dela moimă. Cum a început să umble pe 2 picioare? Iată explicația pe care ne-o dă Albin Kohn: Omul a început a umbla numai prin era mamutului. Ajungând la poalele muntelui a stat drept, numai ca să-l poată privi mai

Ușile închise sunt un răspuns plausibil, care te întristează când alergi să faci propagandă, dar cari îți spun destul de lămurit, dacă vrei să te cugeți, că timpul nu este potrivit pentru o adevărată propagandă în favorul societății.

Astfel am fost silit să cercetez numai câteva localități în aceste 11 luni din urmă, interesându-mă de starea comitetelor și înscriind membri. Am fost în următoarele orașe:

Făgăraș (30 Martie v. 1913), Beiuș (6 Apr.), Blaj (10 Apr.), Lugoj (5 Iulie), Caransebeș (6 Iulie), apoi în satele: Bacifalu, (3 Febr.) Arpățac și Săcele, (26 Ian.), Năsăud (Sept.). În Brașov am cetit conferențe de 4 ori. Pretutindeni am fost primit bine, ca reprezentant al societății noastre, și dacă n'am adus bani mai mulți din călătoriile acestea acasă, e de vină criza financiară amintită și faptul că în Lugoj și Caransebeș, unde am fost, n'am adunat, ca să poată să se adune cu prilejul adunării generale proxime o sumă mai respectabilă.

In schimb am încercat să aduc pe altă cale, deocamdată, folos societății. Am cetit zeci, pot zice liniștit, sute de piese teatrale, vechi și nouă, originale și traduceri, într'un act și în mai multe. O muncă migăloasă și prea puțin mulțumitoare, de multe ori, fiindcă te convingi în curând că numărul pieselor cetite nu corespunde nici pe departe cu calitatea lor, 99% sunt piese imposibil de jucat la noi — vorbesc de manuscrisele, cari le-am avut în mână — iar din cele tipărite puține se pot recomanda cu inima liniștită. Publicul nostru n'a putut urmări lectura aceasta a mea, dar sper că rubrica „Piese teatrale vrednice de jucat“ din „Rev. teatrală“, îl va face să înțeleagă că până ce am recomandat 25 de piese a trebuit să cetesc cel puțin 200!

bine. Până atunci a umblat drept până când a uitat cu desăvârșire umbletul animalic.

Am arătat — cât numai se poate de pe scurt diferitele păreri cari se susțin și sau susținut despre originea omului. Se vede că sunt multe, și viitorul știe, dacă nu se vor mai naște și altele.

Cu toate acestea să nu se creadă, că toți învățații profesază atari idei! „Nu putem învăța — zice Virchow — și nu putem zice că ar fi un rezultat al științei faptul că omul își trage originea dela moimă ori de alt animal“.

Adevăratele științe naturale, dacă nu au pretenția de a trece în sfera poeziei trebuie se recunoască cu Quatrefages, că „nu știu nimic despre originea omului“, și dacă nu are de gând se admită fapte cari nici acum nu corespund realității trebuie să aibă curajul de a ne spune referitor la originea omului cu Reymond Du Bois: „Ignoramus“.

Iar inima credincioasă n'are nici un motiv să dubiteze, ci poate să susțină în fața tuturor învățaților cuvintele Steiscripturi: „Și creă Dumnezeu pe om după chipul și asemănarea sa“.

Ion Belu.

Cetind piesele intrate la concurs și altele, trimise mie spre cenzurare, am ajuns la trista constatare, că producția noastră de piese teatrale e atât de anemică, încât trebuie curată din rădăcină. Medicamentul cel mai bun ar fi câteva trupe de actori de profesie, fără de grije de ziua de mâine, cari să cutreiere ținuturile și să joace piese potrivite pentru referințele noastre.

Nu vor strica câteva date referitoare la „R. t.“ Nr. 1 a apărut în 1500 ex., al 2-lea, al 3-lea și al 4-lea în 1400 ex., în tipografia Mureșianu, Branisce et Comp. în Brașov. On. comitet mi-a pus la dispoziție suma hotărâtă pentru tipărirea anuarului (care ar fi fost al XVI) — adică 1700 cor. Deoarece „Revista t.“ a putut să apară numai dela 1 Ianuarie, având deci un plus de bani, am scos revista mai voluminoasă. Cei 4 numeri apăruți au 316 pagini tipărite cu garmond compresse (parte cu petit) și au costat conform socotelilor înaintate 1758 25 cor.

(Subtrăgând intrate ca abonamente cu suma de 133.43, speșele „R. t.“ fac 1624.82., deci nu trec suma de 1700 c.)

Activitatea mea nu s'a mărginit numai aici: am văzut cu ochii mei proprii scene modeste cari așteaptă piese ușoare de reprezentat. Te întreabă învățătorii și părinții în zeci de orașe și sate: Ce să jucăm? E ușor să te pui pe punctul de vedere: piesele, cari se pot juca aici, nu sunt artă adevărată, când știi însă că pentru românism fiecare pictură de acestea aduce mai de grabă spargerea pietrii (gutta cavat lapidem!) — te uiți cu alți ochi de manifestațiile acestea, cari poate între alte împrejurări și-ar evoca un surâs pe buze. De aceea am început să public o serie de piese pentru tineretul școlar. Decât teoria mai bun aici exemplul.

Am dat la tipar pe „Micul mincinos“, care a apărut (No. 39 din Bibl.) și vor urma alte piese pentru băieți și fetițe: „Capra cu trei iezi“ de dl Radu Prișcu (sub pressă*), apoi de D-nele Const. Hodoș, Maria Cioban, etc. Pentru intelectualii mai în vârstă am tipărit: „Invingeri strălucite“, loc, după Courte-line (No. 38 din Bibl.), „Militărește“, com. în 1 act de I. Russu Șirianul, (No. 40). Zec com 1 de Ives Mirande (No. 36). Mai așteaptă să fie tipărite piesele: „Aur“ de Augier, trad. V. Stoica (din anul trecut) „Păcatul“, dr. țărănească de Erkmann-Chatrian, loc. de mine. „O lecție“, com. în 1 a. de Jules Claretie, trad. S. Brănescu.

Mai am la îndemână, punând la dispoziția comitetului traducerea din Turgheniev: „Pânea altuia“ (pentru intelectuali) și prelucrarea din Holberg: „Toderică“ (pentru țărani).

Biblioteca societății noastre s'a înmulțit cu publicațiile valoroase ale „Academiei române“ și ale „Asociațiunii“, trimise gratuit la cererea noastră. Din suma de 200 cor. am cumpărat cărți și reviste în valoare de 154. 37 cor. Acum avem 400 de volume în bibliotecă.

Dr. Horia Petra-Petrescu.

Correspondențe.

Dela isvoarele

Crișului repede.

21 Octombrie st. n.

Alcoolismul și funcțiunile sacre. — Reuniuni „Mariane” în districtul Morlăcii. Alegeri comitatene. Agraria. Secerișul. Un semn dela Dumnezeu.

Iși vor aduce aminte cititorii despre hotărîrea sinodului protopopesc al Morlăcii privitoare la oprirea beuturilor spirituoase la funcțiunile sacre. Această hotărîre a intrat în vigoare pe întreg teritoriul districtului cu ziua de 11 Septembrie, când în toate bisericile s'a citit circular dată în acest sens de protopopul. Unii preoți au spus că poporul a primit cu bucurie această dispoziție. De-atunci nu-i-am mai întâlnit. Am întâlnit pe alții înse, cari mi-au declarat categoric că această dispoziție cu totul nepractică — și — că încercările în acest sens ale preoțimei se vor sfârși cu eșec! Da, aceasta am experimentat-o și eu, umilul scriitor al acestor șire. De fapt, ștergerea beuturilor spirituoase la funcțiunile sacre numai atunci are sens, dacă se vor șterge și mâncările. Beuturile dela pomeni se vor sista numai atunci, când se vor sista pomenile! Un singur rezultat practic va avea această dispoziție; nu se va mai ridica sticla cu vinars când se cântă „Unde umbrează darul tău.” cum se facea pân'acum. — Deci după a mea părere lupta contra alcoolismului trebuie să-și ia altă lozincă. Nu ștergerea beuturilor la funcțiuni religioase — ci ștergerea mâncărilor și beuturilor. Aceasta se va face la început prin o foarte serioasă propagandă și — numai după pregătirea terenului să se purceadă apoi la hotărîri!..

Citim în ziarele noastre despre luptele purtate în diferitele comitate locuite de Români și despre pregătirea pentru alegerile ce vor fi în timpul cel mai scurt. Despre comitatul nostru al Clujului nimic, nicăiri. În congregație avem câți-va membri viriliști și atâta tot. Astă primăvară s'a inițiat o mișcare politică și în comitatul nostru și lucrul a rămas într'atâta. Avem câți-va bărbați fruntași și independenți în Cluj și în alte locuri pe teritoriul comitatului. Aceștia ar putea să desvoalte o frumoasă activitate în congregație, dar nu-i alege nimeni, pentru-că o luptă electorală sub steagul partidului național pe aici e un lucru cu totul necunoscut. Cei competenți ar face bine dacă cel puțin în ceasul al 11-lea ar desfășura steagul. Să ne mai desmorțim puțin și noi!..

Se fac și la noi încercări de organizare pe teren economic. La Huedin s'a înființat societatea „Agraria”, — care pân'acum s'a ocupat cu comerțul de oue — și după activitate de un an — se spune că a înregistrat succese îndestulătoare. Acum și-a mărit cercul de activitate, așa acum se va ocupa cu valorizarea și altor produse de ale Românului, va înființa magazine de bucate etc. Societatea „Agraria” s'a înființat cu concursul institutului de credit „Vlădeasa” care și în chipul acesta a arătat că știe care-i chemarea adevărată a unei bănci românești.

Secerișul grânelor de primăvară, atât de mult întârziat în urma ploilor din vară, s'a isprăvit și în munții nostri acu-s două săptămâni. Sunt grâne într-adevăr frumoase, vremea minunată din Septembrie le-a favorizat foarte mult. Aceste vor contrabalanza încâtva lipsa desăvârșită a altor fel de bucate. Lipsa mălaiului și a crumpenelor! Mălaiu și crumpene n'au fost de loc.

*

Mai trimite Dumnezeu și acum câte-un semn. Numai cât noi — vedem semnele, dar nu vrem să-le înțelegem! Un muncitor dela baie, Petre Costea, a căpătat Sâmbătă seara plata și s'a dus cu ea la fagădău. Și a beut până la unu după miezul nopții — și în cealaltă zi dela revărsatul zorilor până sara. Atunci l'au dus alții acasă, la muiere și la prunci. Dintr'odată s'a înegrit la față și în mai puțin de două ceasuri a murit neșpedit și necuminecat. A căpătat sârmanul inveninare de alcool...

— s. p. —

Pagini științifice.

Aerul din punct de vedere igienic.

De *Dr. V. Hâncu*, med. arhid.

(Continuare)

Proprietăți fizice ale aerului.

Presiunea atmosferică este egală cu o culoare de mercur a cărei înălțime ar fi de 750 milimetri, și care ar da o presiune de mai bine de 1000 gr. pe centimetrul pătrat. Corpul unui om de talie medie având o suprafață de 20.000 centimetri pătrați suportă o presiune de peste 20.000 kgr. ceea ce ar face echilibrul cel exercitat din năuntru în afară substanțele lichide și gazoase din corpul omului. Presiunea atmosferică pe de altă parte este supusă la oscilații diferite în acelaș loc și dintr'un loc în altul.

Variațiunile barometrice între 15 și 160 sunt variațiuni normale și ele pot cerște sau descrește în raport cu ascenziunea sau descenziunea la fiecare 105 m cu 1 centimetru, cele mai regulate sunt însă cele dintre tropic.

Umiditatea absolută a aerului este greutatea în grame de vaporii de apă conținuți într'un metru cubic de aer. Când aerul are o temperatură dată, conține maximul de apă posibil — și se numește saturat.

Umiditatea relativă sau starea higrometrică a aerului este raportul de umiditate absolută a cantității de apă pe care aerul l-ar conținea la aceeaș temperatură dacă ar fi saturat. Această stare higrometrică ce se măsură cu higrometrul poate varia. Vara umiditatea crește până câtră 9 ore dim., scade până câtră 4 ore seara, iarna crește până la 2 ore p. m. și scade până la apusul soarelui. Aerul este mai puțin sec pe litoral ca'n alte părți. Vânturile au mare influință asupra umidității.

Ploaie, brumă, roaună și zăpadă. Prima este cu deosebire apa râurilor și a mărilor evaporate, cari ne dă cantitatea cea mai mare de ploaie. Bruma este formată prin

o demicondenșare de vaporii din apa atmosferică, și se produce mai ales, când e puțin vânt și când temperatura aerului e puțin diferită de locul unde se produce acești vaporii.

Roaua este condensația vaporilor de apă atmosferică la suprafața obiectelor răcite iradierea nocturnă. Iar când vaporii se condensează la o temperatură mai joasă decât 0, vom căpăta zăpadă.

Influență sanitară. Influența umezalei. Un om adult în 24 ore pierde prin pulmon 280 gr de apă, 500 până la 1500 gr prin piele — iar dacă cantitatea aceasta diminuează — crește volumul în urină și viceversa.

Influența ploaiei, ploaia curăță aerul de diferitele prafuri și microorganisme ce flutează în atmosferă.

Temperatura aerului.

Sursa de căldură dela suprafața pământului este primită dela soare. Căldura proprie ce o poședă pământul la suprafață e aproape insesibilă cam 1/30—1/40 grad. Căldura soarelui să transmită prin radiațiune, cari lasă să traverseze razele fără a le absorbi decât abia o cincime din suma lor.

Temperatura aerului este supusă la numeroase variațiuni depinzând de loc, sezon, ore și zile, ia este influințată prin altitudine și latitudine, variațiuni, curenți, măriri, constituția și confirmarea aerului etc. Se numesc isoterme liniile fictive, cari trec prin acele puncte ale globului a căror temperatură medie anuală este egală. Izotere liniile, cari corespund la o temperatură egală în timpul Verii: Isochimene la o temperatură egală în timpul iernei și cari nu au nici un raport cu paralelele geografice. Temperatura medie poate se varieze dela o lună la altă și chiar într'o zi în altă.

Căldură, influință fiziologică.

Omul poședă o temperatură proprie de 37—38° pe când temperatura atmosferică de regula e mult mai joasă. Ia se regulează prin iradiație.

Omul își regulează temperatura acomodându-se după împrejurări ex. iarna prin mișcări gimnastice, încălzit și vesminte, pe de altă parte cel mai bogat izvor de căldură îl obține din Alimentație, din cari omul zilnic produce dela 2—3000 calorii.

Căldura aerului mărește numărul mișcărilor respiratorii și augmentă exalarea vaporilor, iar circulația și tensiunea arterelor e mai scăzută pe când pulsațiile inimii devin mult mai frecventate. Apetitul diminuat și funcțiunea digestivă încetinează. Căldura activează funcțiunea pielii — sudoarea devine mai abondantă, pielea mai pigmentată (pătată), urinele diminuează și sistemul nervos mai deprimat.

Temperatura prea ridicată provoacă insolație, delir, acut sau o depresiune specială a organismului etc.

Accidente datorite căldurii constau din acțiunea razelor soarelui asupra indivizilor, moartea poate veni prin insolație în câteva ore prin meningism mai ales când temperatura să ridică la 45—46°.

Boalele provenite din căldură. — Căldura poate fi cauza unor boale (de piele) cum sunt: turburările digestive — unele boale ale ficatului, febra galbenă, paludismul, disenteria, febra tifoidă, diarea copiilor,

unii viermi intestinali etc. favorizate mai ales de aerul umed și cald

Frigul debilitând organismul favorizează producerea boalelor, când e în grad mai mare. Pe când frigul moderat mărește hemostaza, predispune la activitate fizică și intelectuală. Capilarele contractându-se, sângele este împins către centru, pulsul mic și lent. (incet) extremitățile răci, cantitatea de urină mărită, iar cantitatea de vapori de apă eliminată din plămâni este diminuată. În grad mai mare oprește și chiar strânge mersul unor epidemii, că d. ex: pesta, holera, ciuma, febra galbenă, febra palustră etc., cu un cuvânt aerul este factorul cel mai principal, care contribuie la întreținerea vieții tuturor ființelor viețuitoare. De el și dela curățenia lui atârână sănătatea întregii omeniri.

Reviste.

Chestiuni interne. Așanumiții „moderați” ai nostri încep iarăși a se ivi la suprafață. D-l *Slavici*, cel îngropat politicește, într'un interviu acordat ziarului „Dreptatea” din București, se declară *pentru* propunerile contelui Tisza, pe cari partidul național ar trebui să le accepte.

Iar mangistra „Deșteptarea” (a non deșteptando!) din Brașov rezumă în următoarele 4 puncte aspirațiile noastre naționale:

1. Stând necondiționat pe baza constituțiunii ungare, pretindem loiala și echitabila executere a tuturor legilor țării și în special a legii despre egala îndreptățire a naționalităților, articolul 46 din 1868, iar legile și ordonanțele de spirit contrar pretindem să fie abolite ori cel puțin modificate și aduse în consonanță cu această lege.

2. În baza autonomiei asigurate prin lege a bisericilor noastre confessionale, pretindem libertate deplină în biserică și în școală cu privire la limbă și instrucțiune și ajutarea echitabilă și proporțională a bisericilor și școlilor noastre confessionale.

3. Ca cetățeni egal îndreptății ai acestui stat, pretindem o tractare egală în beneficii și sarcini, dezvoltare liberă prin asociațiuni de cultură, economice și sociale și mai ales echitabilă considerare la ocuparea funcțiunilor publice și acordarea favorurilor de stat.

4. Crearea posibilității de a fi reprezentați în dieta țării printr'un număr proporțional de deputați, corespunzător importanței noastre numerice.

Vom reveni în nrul proxim.

Diverse.

Din arhidieceză. *Ioan Roman* fost adm. par. în Nyárádkarácson, a fost numit adm. par. în Sântana de Murăș (distr. Murășului). *Nicolae Ungurean* adm. par. în Mușca a fost numit paroh în Beșinău (distr. Blajului).

La dieceza Lugoșului s'a asignat congrua pe semestrul 2-lea 1913 în sumă de 74.351 cor. 30 fil. care s'a și împărțit la 158 preoți.

În clerul diecezan s'au făcut următoarele schimbări:

Ilustritatea Sa *Ioan Boroș* a renunțat la conducerea pe mai departe a Inspectoratului școlastic diecezan care s'a concretizat **Reverendissimului** canonic *George Popovici*.

Preaon. Dr. *Daniil Fireza*, protopopul Buziașului, s'a concretizat cu purtarea Oficiului de Notar Conzistorial, într'una denumindu-l Director al Cancelariei Diecezane.

Multenoratul *Nicolau Zugrav*, noul paroh în Lupeni, a fost denumit de Administrator protopopesc al Districtului Jiului.

Multon. *Nicolau Bolboca*, parohul-protopop al Vermeșului, — la cererea-i proprie — a fost denumit de paroh al Halmaginului — pe lângă susținerea dreptului la insigniile și titlul protopopesc.

În corpul învățătoresc: S'au ales și denumit de învățători: 1. *Iuliu Tătar* la Lunca-Cermei. 2. *Aurel Cociș* la Uricani. 3. *Atanasiu Andreica* la Câmpulluineag. 4. *Lazar Biró* la Illadia. 5. *Achim Margaria* la Comoriște. 6. *Iustin Videan* la Sălha. 7. *Margareta Cadar* la Igrăș. *Ioan Seplacan* la Vermeș. 9. *Ioan Cioară* la Fărcădin. 10. *Nicolae Lugoșan* la Silaș. 11. *Ioan Todor* la Parța. 12. *Florian Mezei* la Furlug.

Răspândirea cărților bune. Preoțimea unui district protopopesc romano-catolic, întrunită în sinod a lansat ideea frumoasă, că pentru răspândirea cărților bune să se aganjeze crâșnicii bisericilor, cari vor fi îndatorați ca în un loc acomodat în biserică sau în sacristie să aibă cărți cu conținut moral pe cari să le vândă publicului. Spre ajungerea acestui scop bun și folositor, vor concurge și damele din elita societății maghiare

Din Arhiepiscop paroh. Un caz rar, dar s'a întâmplat. Arhiepiscopul catolic rus *Simon* care acum împlinește 72 ani a fost numit paroh. Despre trecutul acestui arhiepiscop paroh se spune, că până în anul 1892 a plinit slujba de rector al seminarului din Petersburg, când a fost numit de episcop ajutător. Ca episcop ajutător a funcționat până la anul 1897 în care an ca arhiepiscop substitut a publicat decretul dat de Sfinția Sa *Papa Leo XIII* privitor la rusificarea catolicizmului, care decret fiind oprit de guvern nu a fost permis al publica. Pentru acest act neloyal, arhiepiscopul a fost îndepărtat din Petersburg și trimis la Odessa unde a stat până în 1901 când a fost eliberat. De aici arhiepiscopul a călătorit la Roma unde a făcut cu cunoștință principele *Sapicha* care tocmai atunci a fost numit de arhiepiscop în Polonia, și care văzându-i situația, la rugarea sa proprie la numit de paroh al unei biserici din Cracovia în Polonia. În predica de introducere a spus credincioșilor săi și

acestea: „Oamenii zic, că unui arhiepiscop o parohie, e o poziție neînsemnată. Eu înseamnă sum în aceea convingere, că ori-ce serviciu bisericesc e însemnat, deoarece fiecărui i-se dă posibilitatea de a lucra pentru mântuirea sufletelor”.

Osemintele nenorocitului patriarh sârb Bogdanovici au fost aflate la picioarele unui pod de peste râul Ache. Trupul i-a fost total strivit; din cap nu i-se cunoaște decât fața inferioară — și a fost recunoscut după barbă și dantură.

Trupul patriarhului a fost adus la Viena, de unde va fi transportat la Carloveș în cripta patriarhilor antecesorii.

O altă mare explozie minieră. În minele de cărbuni *Trinidad* din statul *Colorado* s'a întâmplat o mare explozie, 325 lucrători au fost închiși în mine.

Advocat nou. Dr. *Emil Folea* fiul preotului din Giuluș fost elev și stipendist al Blajului a trecut examenul de avocat în Târgul-Mureșului.

Necrolog. † *Mărioara Pinteș*, a repausat în Dâmb după un morb greu, în 23 Oct. în anul al 18-lea al etății sale.

Odihnească în pace!

MAI NOU.

FUNDAȚIUNE UMANITARĂ. P. S. Sa Dr. Demetriu Radu, Episcopul Orăzii mari, a depus în săptămâna trecută suma de 27000 coroane, în hârtii de valoare, la perceptoratul regesc din Lugoș, ca fundațiune perpetuă pentru un pat peste anul întreg în Spitalul cel nou comitatens din Lugoș. Dreptul de conferire a favorului acestui pat fundatorului l'a rezervat Episcopului Lugoșului după timp. La obținerea favorului sunt îndreptății la locul întâiu preoții bolnavi ai acelei diecese, unde fundatorul a păstorit, cum se știe, șeasă ani.

Incât știm, la noi este cea dintâiu o asemenea fundațiune umanitară, menită a alina suferințele slujitorilor sfântului Altar, ajunși la zile de neputință. Și suspinurile celor ce vor beneficia de acest favor, suntem siguri, vor vesti pe vecie sentimentele de milă izvorâte din inima bunului Arhieru.

Partea Literară.

Vizitație canonică în Maramurăș.

27 Iunie — 24 Iulie 1913.

(Continuare).

În vremile, când Maramurășul își avea episcopii săi, cari se consacrau în Moldova, și și după aceea în urma vecinătății cu Moldova, — Maramurășenii își câștigau cărțile liturgice în România. Așa se explică, că mai toate cărțile liturgice, ce se află în bisericile de acolo sunt tipărite la Buzău, București, Iași, Rădăuți, Râmnic.

Așa în Săcel:

1. Ceaslov din Redăuți 1745 cu nota: «Aastă carte amu cumpăratu eu, popa Ionașco, nepotu boerului din Săcel, și cu gazda sa, Ilana și amu datu pe dînsa 10 florinți, ca se ne fie pomană, noa și părinților noștri, și la doo cocone, Maricuța și (rupt)»¹⁾.

2. Pentecostarion din Rîmnic 1743.

3. Psaltire dela Iași 1743.

4. Triodion din Iași 1747.

Este apoi: 5. Evanghelie dela Blaj 1817.

6. Liturgier din Sibiu 1798 fiind domn al Ardealului George Bánffy.

7. Minologion din Blaj 1781.

Sunt apoi alte cărți, cărore le lipsește foaia primă.

A fost de valoare un potir cu inscripția: «Acest potir îl închină și-l prinossește Măria Sa luminatul Domn al Țără(i) — Rum(ă)neși de Io Ștefan Cant(a)cuz(i)no Voevod sfinte mănăstire dela Maramureș, u(n)de să prăznuască hramul Înălțarea Domnului H(risto)s spre pomenirea numelui și spăsenia sufletului Mării Sale. Vel(ea)t. 1716»²⁾.

Acest potir de argint aurit a fost cumpărat de ministeriul din România — pentru 200 lei dela actualul preot, căruia îi trebuiau bani la zidirea bisericii nouă.

În naos de-asupra ușii se află inscripția:

«Din mila lui D(u)mn(e)zeu da amu zugrăvit acasta sf(ă)ntă biserică spre lauda lui D(u)mn(e)zeu și spre izbăvire sufletelor creștinilor și ai satului tut(ur)oru, în cheltuiala lui Radu Gregorie, și soața sa Mariuța, și Ștefan și Zaharie, și Aoașanu Mihai și soața lui, Mariuca, — ca să le fie pomană în veci de veci, amin. Ani dela Facerea Lumii (?) 1765 luna lui Octomvrie 29»³⁾.

Preoții din Săcel.

Pe baza inscripțiilor din cărți, a datelor din pomelnice etc. Rs. Tit Bud statorește indicele preoților din Săcel în modul următor:

În 1579 Georgius prota de Zathyl cum consorte suo Odohia, în 1745 popa Ionasco, în 1749 Ioanes Gantolya, 1759 popa Iona Ples Balc, în 1765 Grad Vasile și Balea Ionas, fiind atunci în Săcel 2 parohii, în 1781 preot Samson, în 1825 parohii Demetriu Pop și Baziliu Trifoiu, apoi a fost numai câte un paroh anume în 1835 Ștefan Simeon, apoi dela 1845—1900 Ioan Gyenge. Dela 1901 până la 1904 parohia n'a avut preot, iar dela 1904 Ioan Tarția. Un preot zelos și sirguincios pentru binele comun»⁴⁾.

Curatoratul. Numărul locuitorilor. Familiile vechi nobile.

Era 7 oare seara. Conferința pentru schimbarea programului nu se sfârșise. După aceea se face vizitație canonică. Dr. Alex. Gheție, dibaciu în examinare repede sfârșește. După vizitație au venit curatorii Mihail Grad, Ion Tomoiagă, Șt. Magdău, Ion Grad I. Ilie, Ion Bizău I. Dumitru, Vasile Burnar, Alexă Mihali, Ion Sușca.

¹⁾ Ion Birlea: «Insemnări din bisericile Maramurășului». București 1909.

²⁾ Ion Birlea: Insemnări din bisericile Maramurășului p. 165.

³⁾ Idem ibidem pag. 164.

⁴⁾ Date istorice pag. 58.

Aceștia sunt oameni simpatici, mai bine desvoltați. Îl laudă pe preotul Tarția și roagă pe episcopul, să nu ia dela ei, cum au înțeles, că are de gând. Spun apoi istoricul neunirii.

Acum sunt cam 200 familii orientale. Astfel spune și preotul oriental. Rs. Fabian și Tarția spun, că sunt foarte puțini, deoarece puțini sunt recunoscuți de forurile administrative civile, că ar fi făcut trecerile după toate formalitățile legale.

— Vorbește și Preasfinția Sa, dar îl tot întrerupând explicare și dacă nu era de lipsă. Peste tot nu e disciplina, ce se observă în graniță.

Se vorbește mai mult de trecerea la neunire, la gr.-orientali. În conscrierea cea mai nouă a sufletelor din 5 April 1913, orientalii nu sunt indicați de loc ca și cum n'ar fi, din motivul, că legalmente nu sunt recunoscuți. Evreii sunt arătați 632 suflete în 123 familii și fumuri. Românii după listă toți gr.-cat. sunt 2323 suflete în 554 familii și 535 fumuri. Se vede, că locuiesc mai multe familii sub un acoperământ. Dintre aceste familii au câte 8 prunci 3, anume: cele sub Nrii 519 Pavel Balea cu Ileana Magdău, 520 Toader Magdo recte Magdău I. Ilie cu Marie Magdo r. Magdău și 521 Ilie Graptina cu Alene Péter. Câte 7 prunci au 8 familii. Puține în raport cu numărul familiilor. — În statistica oficioasă în 1910 se arăta 2418 Români, dintre cari gr.-cat. 1550, iar gr.-or. 880. Între gr.-cat se numără și 4 ruteni și se vede 8 maghiar, — respective 8 gr.-cat., cari s'au mărturisit maghiari. Dacă conscrierea cea mai nouă a preotului gr.-cat. se ia de exactă fiind făcută din casă în casă, ar fi cam 107 gr.-orientali, Evrei se arată în statistica oficioasă 574, cari toți se mărturisesc a fi nemți (?). Sunt apoi în comună 25 maghiari. Sunt 635 case, cari sunt aproape exclusiv din lemn și din afară nevăruite.

Mai răspândite sunt familiile: Șușca, ai căror strămoși și-au câștigat diploma nobilitară, la 31 Maiu 1453 dela Ioan Huniade pentru meritele câștigate în resbele contra turbaților de Turci. Familiile Burnas alias Gostoia sau Gostholan în diploma din 31 Maiu 1453, apoi Dan, Danciul alias Magdeu. Azi se numesc numai Magdeu. Urmează apoi familia Péter (1486). Urmași ai familiei Sima (1579) cu numele acesta se amintesc foarte puțini în conscriere¹⁾.

Afară de familiile acestea vechi istorice e lătită familia: Tomoiagă, Grad, Bizeu, Mihali, Bota, Pleș, Beg, — de origine turcească, cu fizionomii și azi turcești, — Bidenciu, Coman, Dologa, Mecles, Plitan, Isac, Huzó, Capra, Nyergeș, Mitiți, Rad, Cănațiu, Graptina, — ocură și ca nume de botez pentru mueri, — Dobindă, Vlad. Sunt apoi și nume interesante de origine evident străină ca: Ștefan Iacobini cu Aluiza Șopco cu 3 prunci; — de origine din Ocna-Șugatag, — Andreiu Méhes cu Huzli Elisabeta cu 2 prunci gr.-cat., Ignat Nitkovschi, Ileana Fux, femeia lui Dumitru Burnar a Petri cu 2 prunci, Ion Moyazsa, George Lezorej, Petre Fux, Marie Liposca. Familia Fux e de origine Zipser din Vișău. Azi romanizată total, dă cinstiți și harnici cojocari Săcelului.

Cum arată și numele familiilor se pot observa în Săcel și Rămășițe de Ruși spâni, cu fața sbârcită, expresia feții proastă, privire proastă, fără nici o energie. Se spune altfel, că satul nici n'ar fi fost curat românesc, ci mai mult rusesc. În forma aceasta și explică fiii Maramurășului deosebirea de fizionomii și frumseță între locuitorii din Săcel și celelalte comune ale Marmăției.

(Va urma).

Dr. V. Moldovan.

¹⁾ Datele istorice sunt luate din «Diplome maramureșene» tom I. de Dr. Ioan Mihályi de Apșa 1900 pag. 36.

Lytton Bulwer.

Ultimele zile ale oraşului Pompei.

— Roman. —

In româneşte de: AUREL B. GAJIA.

(Continuare).

(23)

— Nu te teme niciodată. Aceasta o vei putea şti numai din apa izvorului. Înainte de toate trebuie să laşi — înainte de-a răsări luceafărul de seară — uşa de către grădina deschisă pe jumătate, ca aşa să înşelăm cumva spiritele să vină la noi. Ca semu de prietenie pune în uşă poame şi vin. După aceea cam peste trei ore vino aici, adu cu tine un litru proaspăt de apă şi vei şti totul. Această măiestrie am învăţat-o dela mama mea, care era din Tesalia. Să nu uiţi de fereasta de către grădina. In jurul acesteia se petrece totul. Să fie deschisă cel puţin trei ore, înainte de ce vei veni la mine.

— Incede-te numai în mine — zise servitorul.

— N'ai auzit nimic din cele ce s'au petrecut la pertractare? — întrebă Nydia.

— Procurorii încă încrez mereu! Singur atât se svoneşte în oraş. Pertractarea va ţinea până mâne. Păzitorul se depărtă.

Nydia şi-a ales de scăpare noaptea, căci ziua ar fi observat-o cineva. Sophia făcu totul, ce-i spuse oarba. După trei ore, când preotul zeiţei Isis sosi în grădina egipteanului, află uşa deschisă, iar pe pragul aceleia dete de poame şi vin. Calenus era însă aşa de confundat în gânduri în cât nu observă nimic. Işi continuă calea spre peristyl, unde conveni cu Arbaces.

— Pe mine mă căutaţi? — întrebă Arbaces.

— Înțelepte Arbaces, am putea merge la tine?

— Să mergem mai bine la plimbare prin grădina, acolo nu-i nimeni.

— Bine, — răspunse preotul — şi plecără încetinel printre vasele de marmoră şi florile mirositoare.

— S'a terminat deja procesul atenianului? — zise Calenus.

— Da, mâne li comunică sentinţa de moarte. Senatul doreşte moartea ucigaşului

— A ucigaşului? — repetă Calenus încetinel şi îşi aţinti privirea spre Calenus.

— Il acuzi? — tu şti mai bine.

— Explică-te — zise Arbaces.

— Arbaces! — zise Calenus. Am fost în bercul cel sfânt, m'am ascuns în tufiş după spatele bisericii. Am auzit totul. Am văzut pânăce ai înfipt pumnalul în inima lui Apacides; n'am să te tradez. Era duşmanul şi despreţitorul zeilor noştri. Merita aşa o soarte.

— Aşadar ai fost martorul celor întâmplare? — zise Arbaces. Am şi presupus. Ai fost singur?

— Şi pentruce te-ai ascuns tocmai după spatele bisericii?

— Căci am ascultat convorbirea lui Apacides cu nazarineanul. Ştiam, că acolo are să se întâlnească cu Olinthus să pertracteze, cum au să descopere secretele zeiţei noastre înainte poporului. Am voit să le ştiu planurile, ca pe urmă să le pot zădărnici.

— Ai comunicat cuiva celea văzute?
— Nu! Secretul l-am ținut pentru mine.
— Ce? Nici Burbo, rudenia ta nu ştie nimic? Spune drept!

— Îți jur, că n'am spus nimănui nimic.

— Și pentruce nu mi-ai amintit nimic până azi?

— Pe-ntru-că, borborosi Calenus...

Arbaces îl intrerupse, lovindu-l pe umăr.

— Pentrucă să mă poți aduce și pe mine înainte tribunalului. Și nime altul să nu mă poată scăpa afară de tine. In felul acesta eu aș fi mărturie mincinoasă. Și tu acum îmi spui adevărul, în ceasul cel din urmă și crezi, că eu mâne voi putea repara totul? Acum îmi spui, când știi, că mai înainte vorba ta ar fi tras mult în cumpănă? Îmi dai de știre, că mânia poporului întreg se revarsă asupra mea. Dacă tu vrei, eu o să ajung în ghiarale fierelor sălbatice în locul lui Glaucus. Așa cugeți?

Calenus zise:

— Arbaces, în realitate e mare cetezanța ta. Citești în inimile oamenilor ca altul în cartea deschisă.

— Asta e misiunea mea — zise blând egipteanul.

— Aşadar vei tăcea — și când se va termina totul, am să-ți dau o bogăție întreagă.

— Iartă-mă — zise preotul, care începuse să se mânie. Noi ne cunoaștem bine. Dacă vrei să tac anticipă-mi din premiul destinat mie.

Semnul tăcerii e roza, dacă vrei să prinzi rădăcini stropește-o cu stropi de aur.

— Vorbești ca un poet — răspunse Arbaces. Cât să-ți dau?

— Vieța ta e foarte prețioasă — zise poetul. Am auzit, că prin căsile tale ai mult aur și argint, bogății mari cu cari poți să rivalizezi cu avuțiile lui Nero. — Din averea aceasta poți jertă încât Calenus să fie cel mai bogat preot din Pompei și tu totuș nu vei simți nimic.

— Vino cu mine Calenus — zise Arbaces prietenește. Privește-mi avuția. De seară să duci cu tine, cât vrei. — Te vei mira și vei rămânea surprins de bogățiile mele. Dacă Glaucus nu va mai fi în șirul celor vii, atunci mai poți duce un transport din aurul și argintul meu. Îți dau bucuros ca unui prieten.

— Ah, ce om mare ești Arbaces! — zise Calenus aproape plângând de bucurie. Deci ai să mă ierți, că te-am vătămat, nu mă îndoiesc în marinimozitatea ta!

— Fi liniștit, mai facem un incunjur și ajungem la boltiturile din Oreus.

Intr'aceea Nydia își terminase vrăjitoria. Dupăce înțelese dela Sapho, că uşa grădinii e deschisă, spuse că spiritul poate veni în orice moment.

— Cel puțin dacă n'ar trebui să-l văd — zise sclavul. Am auzit, că spiritele au o înfățișare înspăimântătoare.

— Nu te teme, — răspunse Nydia. — Deschide uşa și dă-mi lampa!

— Doar nu o stingi? — strigă speriat sclavul.

— Nici de cum! Vreau să vrăjesc! In flacăra ei se susțin spirite. Ocupă loc!

Sclavul ascultă.

Nydia se întinse după lampă și recita încet viersurile cu cari chema spiritele.

— Dupăce termină zise către Sophia.

— Cupa cu apă pune-o jos. Acum dă-mi o batistă, am să-ți leg fața și ochii.

— Hoho, — zise sclavul.

— Vezi ceva?

— Nu văd nimic.

— Acum întreabă de trei-ori spiritele și vei ști ceea ce dorești. Dacă-ți vor răspunde afirmativ, atunci apa va clocoti, iar din contră va sta liniștită.

— Dar nu faci ceva înșelăciune cu apa?

— Doar tu ții litrul de apă, eu nici nu mă ating de ea.

Sophia se liniști și începuse numai decât să întrebe. Nydia se furișe încetinel la poartă și ieși închizându-o după dânsa. Cu pași grăbiți trecu prin pristyl în grădina, de aici la poartă, când aude deodată niște pași repezi și ceva șoapte, din cari recunosc pe Arbaces. Pentr'un moment o cuprinsese frica. Iși aduse aminte, că mai este o poartă de scăpare aproape de pivniță. Poate să fie deschisă. In speranța, că o va afla descuiată se întoarse. Merse repede într'acolo, dar uşa era închisă. Cercă să o deschidă, când auzi la spatele ei pe Calenus și pe Arbaces. Aici nu putea să rămână doar amândoi veniau spre uşa aceea. Se cutremură de frică. Indată observă, că se află într'o pivniță și era de credința, că aici stăpânul ei n'o s'o nrmărească. Dar s'a înșelat, căci vorbele de mai înainte le auzia tot mai clar.

Cu mâinile întinse înainte străbătu tot mai adânc, lovindu-se într'una de stâlpii ce-i rețineau calea. Cu toate acestea oarba înainta într'una, silită de vorbele ce le auzia și cari deveniau tot mai clare.

(Va urma.)

BIBLIOGRAFIE.

A apărut:

„Cultura Creștină“ An. III. Nr. 15. din 1913., revista profesorilor de teologie din Blaj, cu următorul cuprins bogat și variat:

Dr. Alexandru Nicolescu: Sus flamura euharistică! — Dr. Ioan Ferent: Iudaeus sum! Civis Romanus sum! (I). — Ștefan Tășiedan: Unirea Bihorului în 1737 (Câteva constatări). — Dr. Alexandru Rusu: O nouă contribuție la chestiunea sfintei case din Loreto. — Insemnări: Întâiul congres euharistic al preoților adoratori (Dr. Ioan Coltor). — Cronică: Ce-i cu revizuirea bullei odioase? (Redacția); *Ἰησοῦς* (ic.). — Cărți și reviste: Ioan Georgescu, Emil Viciu, Pedagogul și opera sa (ic.); »Candela« (ar.). — Telefon.

Se află de vânzare la *Librăria Seminarială din Blaj*

Icoana dlui I. HRISTOS
și a Preacuratei MARIA

Amândouă fac 4·30 cor. fco. Mărimea icoanelor $4\frac{5}{70}$ cm.

„Administrație bisericească”. — Cartea aceasta e o colecțiune bogată de legi, ordinațiuni, normative, adunate laolaltă în ordine sistematică, din actele sinoadelor provinciale și a sinoadelor diecezane din toate patru diecezele noastre, din circularele ce servesc ca normative în toate patru diecezele aparținătoare Provinciei noastre metropolitane, din legile pol. biser. scl. Cartea aceasta de mare folos Preasfinții noștri Arhieri au recomandat-o cu toată căldura Veneratului nostru Cler. *Circularul metropolitan* di 26 Martie 1912 Nr. 10230—1911 zice între altele: „Foarte puține vor fi afacerile bisericești și școlastice, referitor la cari nu dă inviațiunile de lipsă cartea aceasta, înlocuită cu multă siguință, fiind cu luare aminte la toate izvoarele, din cari pot să se cunoască feluriti rami ai administrațiunii bisericești din provincia noastră. De aceea o și recomandăm Veneratului Cler arhidiecezan pe lângă observațiunea, că ea se poate procura și din banii bisericilor”. — *Ilustritatea Sa Dr. Vasile Hossu* noul episcop al Gherlei zice: „De cartea aceasta în adevăr a fost lipsă, și aparițiunea ei aieva împlinește o lacună. Fără de acest op nici nu se poate închipui un oficiu parohial ori protopopesc”. — *Ilustritatea Sa Dr. Dem. Radu* Episcopul Orăzii-mari a dispus ca cartea aceasta să se procure pentru toate oficiile parohiale din Dieceza Sa. — Ca cartea aceasta de mare folos, și de un conținut vast de XVI+763 pagini în 8°, mare, să o poată procura și preoții cu dotațiune mai slabă, prețul unui exemplar legat în pânză s'a redus dela

12 cor. la opt (8) coroane + 76 fileri porto postal; iar al unui exemplar legat în piele dela 15 coroane s'a redus la 11 cor. + 76 fileri porto postal. — Se poate procura dela autor: Ioan Genț, protopop gr.-cat. în Oradea-mare—Nagyvárad, Sztaroveszky-utca nr. 6, precum și dela librăria seminarială arhidiecezană din Blaj.

Carte de economie pentru cl. V—VI a școlii primare *de fete* și aceeaș pentru cl. V—VI *de băieți* de **Nicolae Pop.**

Prețul unui exemplar 70 fileri.

Se poate procura la librăria seminarială din *Balázsfalva—Blaj.*

Proprietar, editor: **Vasile Moldovan.**

Redactor responsabil: **Augustin Gruția.**

40877/913

III.

Arverési hirdetmény.

A nagyenyedi m. kir. pénzügyigazgatóság közhirrre teszi, hogy Alsófehérvár megyében fekvő Nagyenyed város területén fizetendő állami borítal és húsfogyasztási adópotlékok beszedési jogát az 1914 évi január hó 1 napjától 1914 évi december hó végéig terjedő időre, esetleg a felmondás fenntartásával az 1915 és 1916 évekre is, nyilvános árverés útján haszonbérbe adja.

Az árverés a pénzügyigazgatóság hivatalos helyiségében 1913 évi nov. hó 11 napján délelőtti 11 órakor fog megtartatni.

A kikiáltási ár évenként

állami bor-italadó fejében . 14958 K 05 f

„húsfogyasztásiadó fejében . 7931 K 74 f

összesen 22889 K 79 f

Bérlő köteles egyszersmind az 1887 évi XLVII t. cz. által megálapított árszabás szerinti régi állami borfogyasztási adónak 20%-át továbbá az állami húsfogyasztási adónak 25%-át tevő városi bor- és húsfogyasztási adópotlékokat bérbevenni. Esetleg a városi szeszfogyasztási adópotlék bérletére is, melynek minimuma . . . . . 6491 K 83 fil. állapítottott . . . . . eg ajánlatot tehet.

Az árverésen részt vehetnek kötelesek a kikiáltási ár 10%-át kifizetni, azonban, vagy elfogadható értékpapikkal letételni.

Írásbeli ajánlatok az árverés napján d. e. 10 óráig nyújthatók be.

Részletes feltételek a pénzügyigazgatóságnál és a kerületi pénzügyőri biztosságnál megtekinthetők.

Admirabilul tablou

Din suferințele noastre,

Reprezintă un moment dureros din viața noastră. — Mărima 44 68 cm.

Se află de vânzare la *Librăria Seminarului teol. gr.-cat din Blaj.* — Prețul freat 2-20 cor.

Institut de asigurare ardelean

„Transsylvania”

SIBIU

Strada Cîsnădiei 1—5.

Edificiile proprii.

recomanda

Asigurări împotriva focului

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix, cu platire simplă sau dublă a capitalului, asigurări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apeducte.

Sumele plătite pentru pagube de foc până la

finea anului 1912 . . . . . K. 5,456,645-67

Capitale asigurate pe viață achitate 5,458,889-48

Starca asiguraților cu sfârșitul anului 1912 } foc „ 183,667,241—

„ viață „ 11,740,710—

Fonduri de întemeiere și de rezervă . . . cor. 2.603,400—

Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cercuri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.

19. 84 - ?

A APĂRUT și se află de vânzare la Librăria Seminarială din Blaj:

ANTOLOGION SAU MINEIUL,

carele cuprinde în sine slujbele dumnezeștilor sârbători, ale Născătoarei de Dumnezeu și ale sfinților preste an după rânduiala bisericii răsăritului de legea grecească,

TOMUL I. legat în piele, cu copcii face 32 cor.

„ II. III. legat în piele, cu copcii face 78 cor.

Toate trei tomurile legate în 2 volume în piele și cu copcii fac 110 cor. — Toate trei tomurile legate în 2 volume cu călcăiu de piele fac 100 cor.

A apărut

Apostolul

sau Faptele și Epistolele sf. Apostoli f° 4.

Prețul leg. în piele 22 cor. leg. în lux face 44 coroane.